

Romániai restitúcióval kapcsolatos jogigények kikényszeríthetősége speciális esetekben

- *ratione temporis* hatály, *res iudicata* hatás, jogvesztő határidők –

1. Bevezetés

Jelen írás az ingatlanok restitúciójára vonatkozó uniós jogból eredő igények speciális esetekben történő érvényre juttatásával foglalkozik, elsősorban Románia esetére fókuszálva. E rövid írásban ki fogunk térni vázlatosan az uniós jog és a restitúció kapcsolatára, illetve az Európai Bizottság romániai restitúciós folyamatokkal kapcsolatos írásbeli kérdésre adott válaszaira.

Meglátásunk szerint az ingatlanok restitúciójára vonatkozó román jogszabályok fő vonalaiban megfelelnek az uniós szabályoknak, visszásságokat inkább az egyéni döntések, a jogalkalmazás hagy maga után. Részletesen olyan esetekben fogjuk vizsgálni az uniós jog alkalmazhatóságát, amelyekben a román uniós csatlakozást megelőzően adtak be restitúcióra irányuló kérelmeket, és az ügyeket napjainkig nem bírálták el¹, vagy leteltek a jogvesztő, keresetindítási határidők. Ki fogunk térni annak vizsgálatára, hogy ilyen helyzetekben lehetséges-e segítségül hívni az uniós jogot, azaz létezik-e a joggyakorlatban a *ratione temporis* kiterjesztő alkalmazása.

Főszabályként az uniós jog belső jogban való érvényre juttatásához a tagállami intézményi, és eljárási autonómiájának elvét kell alkalmazni. A tagállami intézményi és eljárási autonómia két legfontosabb korlátja az azonos elbánás elve, illetve a tényleges érvényesülés elve. Az azonos elbánás azt követeli meg, hogy az uniós jog érvényre juttatására irányuló tagállami eljárási szabályok ne legyenek kedvezőtlenebbek, mint a tagállami jogrendből eredő jogosultságok érvényre juttatására alkalmas eljárási szabályok. A tényleges érvényesülés elve megköveteli,

* *Dr. Korom Ágoston Iván, kutató, Kisebbségi Jogvédő Intézet, megbízott oktató, Károli Gáspár Reformátusegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest*

¹ Számos hasonló esettel lehet találkozni a gyakorlatban.

hogy a tagállami eljárási szabályok ne lehetetlenítsék el, vagy tegyék túlságosan nehézé az uniós jogrend által garantált jogosultságok érvényre juttatását.

Az azonos elbánás elve, valamint a tényleges érvényesülés elve alkalmazásának, illetve az uniós jog tagállami jogban való érvényre juttatásának főszabály szerint gátat szab a jogbiztonság elve: az EUB gyakorlata értelmében² ha egy bírósági döntés res iudicata hatással bír a tagállami jogrend értelmében, akkor az uniós jog nem követeli meg az adott döntés újrainyitását akkor sem, ha ezáltal lehetővé válik, hogy az adott döntés megfeleljen az uniós jognak. Abban az esetben tekinthető egy tagállami bíróság döntése res iudicataval érintettnek, ha letelt a felülvizsgálatra vonatkozó határidő, vagy a felülvizsgálati lehetőség.

Olyan esetekben, amelyekben a res iudicata hatása esetén az uniós jog nem követeli meg a lezárt döntések újbóli megnyitását, az EUB gyakorlat elismeri, hogy a jogalanyok, amennyiben kárt szenvedtek el, az uniós jogra alapozott kártérítési perrel fordulhatnak az adott tagállammal³ szemben. A továbbiakban speciális EUB ítéleteket fogunk elemezni.

2. A restitúció és az uniós jog kapcsolata

Vázlatosan utalunk az ingatlanok kárpótlása, illetve az uniós jog kapcsolatára. Főszabályként az uniós jog nem követeli meg, hogy a tagállamok kárpótlást adjanak csatlakozásukat megelőzően elkobzott ingatlanokért, vagy azokat visszaadják egy restitúciós folyamat keretein belül. Ennek ellenére – ahogy azt az Európai Bizottság írásbeli válaszában kifejtette⁴ - a *ratione temporis* hatálya alá tartozó esetekben a tagállamoknak tekintettel kell lenniük az EUMSZ 63. cikkében foglaltakra. Az Európai Bizottság a román restitúciós folyamatokkal kapcsolatos visszasságokra vonatkozó kérdésre adott válaszában azt állapította meg, hogy a restitúciós folyamat során a tagállamok közigazgatási gyakorlatának is meg kell felelnie az uniós jog által támasztott követelményeknek. A restitúciós folyamatokra vonatkozó uniós szabályok különböznek a mezőgazdasági földek szabályozására vonatkozó uniós szabályoktól: ez

² Európai Unió Bírósága, C-213/13

³ Európai Unió Bírósága, C-234/17

⁴ Írásbeli válasz: E-011857/2013.

utóbbiak esetében a pozitív integrációs forma, azaz a KAP rendelkezéseire is tekintettel van az uniós jog által működtetett kontrollmechanizmus⁵.

3. Ratione temporis

Az esetek egy igen nagy részében az uniós jog alkalmazhatóságának legfontosabb kérdése a ratione temporis olyan értelmezése, amely lehetővé teszi a 2000-es évek elején benyújtott, de el nem bírált ügyekben az uniós jog alkalmazását. E tekintetben kell megvizsgálni az EUB gyakorlatát.

A SEGRO Kft. ügyben hozott ítélet indítványából kitűnik⁶, a magyar kormány – többek között – azzal érvelt, hogy az előzetes döntéshozatali eljárás legfontosabb kérdését jelentő haszonélvezeti jogokat Magyarország csatlakozási szerződésének hatályba lépését megelőzően alapították, így nem lehet ezekkel kapcsolatos jogszabályokra az uniós jogot alkalmazni.

A Főtanácsnok ezzel szemben utalt az állandó ítélkezési gyakorlatra⁷, miszerint egy később csatlakozó tagállam esetében az Európai Unió Bírósága hatáskörrel rendelkezik arra, hogy az adott tagállam csatlakozásának időpontjától az uniós jogot értelmezze. Az indítvány rámutat⁸, hogy a kérdéses haszonélvezeti jogokat a magyar csatlakozási szerződés hatályba lépését követően megalkotott határozatokkal törölték, szintén a csatlakozási szerződések hatályba lépését követően alkotott jogszabályok alapján, így a ratione temporis nem lehet kifogás.

A Bíróságnak az Ulla-Brith Andresson ügyben hozott ítéletében⁹ az alapügy érintettje munkavállalóként dolgozott egy vállalatnál, amely csődöt jelentett. A vállalat vezetése és tulajdonosai rokoni kapcsolatban álltak a munkavállalókkal, amire hivatkozva a csődgondnok – a belső jogot alkalmazva - megtagadta a bérgarancia kifizetését.

⁵ KURUCZ M. (2015): Gondolatok a magyar földforgalmi törvény uniós jogi feszültségpontjainak kérdéseiről. In SZALMA J. (szerk.): *A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken 2014*. Újvidék, VMTT, 120–172.; SZILÁGYI J. E. (2018): *The international investments treaties and the Hungarian land transfer law*. Journal of Agricultural and Environmental Law, 13. 24. 194–207.; SZILÁGYI J. E. (2019): *The changing concept of rural community and its importance in connection with the transfer of agricultural land*. Publicationes Universitatis Miskolciensis, Sectio Juridica et Politica, 36. (2019), 2. 485–502.

⁶ Főtanácsnoki Indítvány, C-52/16, 35-37. pontok.

⁷ i.m.

⁸ i.m.

⁹ Európai Unió Bírósága, C-321/97.

A Bíróság megállapította, hogy¹⁰ a szóban forgó bérgarancia irányelv által meghatározott cselekmények az érintett tagállam (Svédország) csatlakozását megelőzően történtek, ami kizárja az uniós jog alkalmazhatóságát, így ebből következően az állam felelősségének megállapítását is.

Különösen érdekes lehet a Stephen Austin Saldanha ügyben hozott ítélet az uniós jog *ratione temporis* alkalmazása tekintetében¹¹. Az Oberster Gerichtshof 1996. március 11-én fordult az Európai Unió Bíróságához előzetes döntéshozatali eljárás keretein belül. Fontos megemlíteni, hogy az alapügy érintettjét illetékes osztrák bíróságok 1994. november 2-án – azaz az Osztrák Köztársaság csatlakozását megelőzően – kötelezték *cautio judicatum solvi* megfizetésére.

A Bíróság értelmezésében¹² a csatlakozást követően az alapító szerződések kötik a tagállamokat, így - mivel az adott uniós rendelkezés tekintetében az osztrák csatlakozási szerződés nem ír elő derogációs időszakot – a vonatkozó uniós rendelkezést azonnali hatállyal kell alkalmazni oly módon, hogy azt alkalmazni kell a csatlakozást megelőzően született helyzetek jövőbeli következményeire¹³.

Az Ynos ügyben hozott ítéletben egy olyan tisztességtelen szerződési feltételt vizsgált az Európai Unió Bírósága¹⁴, amelynek alapügyének tényállása Magyarország uniós csatlakozását megelőzően történt. Ebből következően az uniós bíróság nem rendelkezett hatáskörrel.

4. Jogvesztő határidők felülvizsgálata

Főszabályként nem ellentétes az uniós joggal, ha a tagállam jogvesztő határidőket köt ki, azonban bizonyos körülmények között az uniós jog felülírhatja a tagállami jogban meghatározott jogvesztő határidőket. E tekintetben a Susanne Bulicke¹⁵ ügyet vizsgáljuk: az ítéletben a Bíróság a tagállami jogban az adott esetre jogszabályban meghatározott jogvesztő határidőt elsősorban az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés uniós jogi elvei szempontjából vizsgálta. Az adott irányelvben biztosított

¹⁰ i.m. 40-45. pontok.

¹¹ Európai Unió Bírósága, C-122/96.

¹² i.m. 13-15. pontok.

¹³ A jogvita, amely előzetes döntéshozatali eljárással végződött, már az Osztrák csatlakozást követően, azaz 1995-ben kezdődött.

¹⁴ Európai Unió Bírósága, C-302/04.

¹⁵ Európai Unió Bírósága, C-246/09.

jogosultságok érvényesítéséhez – a hátrányos megkülönböztetésről való tudomásszerzéstől – a tagállami jog értelmében két hónap áll rendelkezésre, amely jogvesztő határidőnek tekinthető a tagállami jog értelmében.

Az azonos elbánás elve azt követeli meg, hogy az uniós jogrend által garantált jogosultságok esetében alkalmazott tagállami eljárási szabályok ne legyenek kedvezőtlenebbek, mint a tagállami jogból eredő jogosultságok esetén alkalmazott eljárási szabályok.

A tényleges érvényesülés elve szempontjából figyelembe kell venni, hogy a jogosultságok mennyire jelentősek az érintett személyek szempontjából¹⁶, hány személyt érintenek, mennyire bonyolultak az alkalmazandó eljárások, és milyen köz-, és magánérdeket kell figyelembe venni. A tekintetben, hogy az eljárás túlságosan megnehezítené-e az uniós jogrendből eredő jogosultságok gyakorlását, figyelembe kell venni a védelemhez való jogot, jogbiztonság elvét és az eljárás szabályos lefolytatásának elvét is.

5. Uniós jogot sértő helyzetek felülvizsgálata, szankciók

Jogvesztő határidőkön kívül más jellegű esetek is előfordulhatnak: a tagállami végső fokon eljáró bíróság döntése jogerőre emelkedik, azaz beáll a res iudicata hatás, jogerőre emelkedik egy közigazgatási döntés, esetleg egy meg nem támadott közigazgatási.

Lauren Coutron szerint¹⁷ az uniós bíróság Kapferer ügyben hozott ítélete tekinthető a főszabálynak, amelynek értelmében az uniós jog a jogbiztonsághoz fűződő érdekek miatt főszabályként nem követeli meg, hogy a tagállami bíróságok újravizsgálják az uniós jog megsértésével hozott ítéleteket.

6. Hristo Byankov ügyben hozott ítélet¹⁸

Az ítélet alapügyének érintettje egy bolgár állampolgár, akivel szemben ezen tagállam területének elhagyására vonatkozó döntést hoztak a hatóságok egy meg nem fizetett tartozás okán. E döntést 2007-ben hozták meg, amivel szemben az érintett semmilyen jogorvoslással nem élt.

¹⁶ i.m. 36. pont.

¹⁷ Laurent Coutron 32. p. p.

¹⁸ Európai Unió Bírósága, C-249/11.

Több, mint három év elteltével az érintett kérelmezte a közigazgatási eljárás újbóli megnyitását, hivatkozva annak uniós joggal való összeegyeztethetlenségére, mivel érvelése szerint a határozat nem az uniós jog által meghatározott kritériumok figyelembevételén alapul. E tekintetben az EUB megállapította, hogy az uniós polgárság által biztosított szabad mozgáshoz való joggal nem egyeztethető össze a kérdéses rendelkezés.

Az előzetes döntéshozatali eljárásban feltett, az eljárás újbóli megnyitására vonatkozó két kérdésben kellett állást foglalnia az EUB-nak: egyrészt a jelen ügyben a jogbiztonság, vagy az uniós polgároknak biztosított hatékony jogvédelem elvének kell-e elsőbbséget adni, másrészt a szabad mozgást biztosító 2004/38 irányelv 31. cikke – amely jogorvoslat lehetőségét írja elő alkalmazási körében – megköveteli-e az eljárás újbóli megnyitását? Hangsúlyozni kell, hogy az ügyben nem alkalmazható a Kühne Heitz ítélet, mivel az érintett nem fordult bírósághoz, ami kizárja az ítélt dolog elvének alkalmazását.

Megerősítve a korábban leírtakat főszabályként az uniós jog nem követeli meg, hogy a közigazgatási szerv visszavonja az ésszerű jogorvoslati határidő lejártával, vagy a jogorvoslati lehetőségek kimerítésével jogerőssé váló közigazgatási határozatot¹⁹.

A Hristo ügyben készített indítványában a főtanácsnok az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elve alapján vizsgálta meg az eljárások újbóli megnyitását szabályzó tagállami eljárási szabályokat: az egyenértékűség elve alapján nem talált különbséget az uniós jogon és a tagállami jogon alapuló eljárások tekintetében²⁰.

A továbbiakban a főtanácsnok a tényleges érvényesülés elve szempontjai szerint azokat a tagállami eljárási szabályokat vizsgálta meg, amelyek segítségével a jogerőre emelkedett közigazgatási döntéseket vitatni lehet azok uniós joggal való összeegyeztethetlensége okán²¹. E tekintetben a vizsgálat a rendelkezésre álló határidőkre, valamint az eljárás újraindításának személyi körével kapcsolatos tagállami szabályokra fókuszált.

Ez arra utalhat, hogy a jogbiztonság elvével főszabály szerint nem ellentétes, ha egy tagállam úgy dönt, hogy nem ad lehetőséget a jogerőre emelkedett döntések újbóli megnyitására, ha azonban erre a tagállami jog

¹⁹ Európai Unió Bírósága, C-392/04, 51. pont.

²⁰ Főtanácsnoki Indítvány, C-249/11, 54. pont.

²¹ i.m. 55-56. pontok.

lehetőséget biztosít, akkor azokat vizsgálni kell a tényleges érvényesülés elve által támasztott kritériumok tekintetében.

Az indítvány arra a következtetésre jut, hogy nem tesz eleget a tényleges érvényesülés elve által támasztott követelményeknek az a bolgár eljárási szabály, amely egy hónapos határidőt tesz lehetővé azon döntések újból megnyitására, amelyeket elfogadásuktól kezdve egy hónapig nem támadtak meg bírósági úton²².

A tényleges érvényesülés elvének az sem felel meg, hogy az érintett²³ – a bolgár eljárási szabályok alapján – nem kezdeményezheti a közigazgatási eljárás újbóli megnyitását²⁴. A Bíróság az egyenértékűség elve tekintetében hasonló következtetésre jut, míg az indítványban vizsgált tényleges érvényesülés elve helyett a hatékonyság, illetve a lojális együttműködés elve tekintetében vizsgálta a kérdéses tagállami eljárási szabályokat²⁵.

A Bíróság - visszautalva e területen kialakított ítélkezési gyakorlatra – különös hangsúlyt fektetett annak vizsgálatára, hogy a jogbiztonság elve szempontjából igazolhatóak-e a főtanácsnok által vizsgált tagállami korlátozó szabályok az alapügy érintettje, és az ahhoz hasonló helyzetben lévő uniós polgárok szempontjából²⁶.

A jogbiztonság elvének érvényesülését az ügyben lerontja az EUB értelmezésében²⁷ a szabad mozgásra vonatkozó irányelv²⁸ azon rendelkezése²⁹, amely megköveteli az uniós polgárok mozgását akadályozó intézkedések felülvizsgálatát olyan esetekben is, ha azokat az uniós joggal összhangban fogadták el. Az EUB értelmezésében, ha az irányelv előírja uniós jogot nem sértő helyzetekre is a felülvizsgálat biztosítását, akkor ennek még inkább érvényesülnie kell olyan helyzetekben, amikor az uniós jogot sértő döntés akadályozza a szabad mozgás gyakorlását³⁰.

²² i.m. 57. pont.

²³ Csak az közigazgatási döntést meghozó hatóság, az ügyész, illetve az ombudsman kezdeményezheti, és határozhatja el a közigazgatási döntés újbóli megnyitását.

²⁴ i.m. 58. pont.

²⁵ Európai Unió Bírósága, C-249/11, 70-72. pontok.

²⁶ i.m. 78. pont.

²⁷ i.m. 79-80. pontok.

²⁸ GYENEY L (2020): *Európai uniós polgárság*. In JAKAB A. - KÖNCZÖL M. -MENYHÁRDT A. - SÜLYOK G. (szerk) *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (EU jog rovat, rovatszerkesztő: Várnay Ernő, Varju Márton, Horváth Balázs) <http://ijoten.hu6szocikk/europai-unis-polgsg>.

²⁹ 2004/38 irányelv 32. cikk (1).

³⁰ Európai Unió Bírósága, C-249/11, 80. pont.

7. Germany ügyben hozott ítélet³¹

Az ítélethez készített főtanácsnoki indítvány is fontos tanulságokkal szolgálhat: az alapügyben érintett vállalatokra a német hatóságok díjat szabtak ki, amelyeket két érintett távközlési vállalat kifizetett, így azok jogerőre emelkedtek. Ezzel szemben a többi társaság elérte, hogy e díjakat nem kellett befizetniük. A díjat befizető vállalatok visszakérték a befizetett díjakat az érintett hatóságoktól, amelyet az visszautasított, mivel a határozatok a befizetéssel a német jog szerint jogerőssé váltak.

Az előzetes döntéshozatali eljárásban feltett kérdés főként arra irányult, hogy jelen esetben, a befizetett díjak a német és az uniós joggal is ellentétesek-e, illetve vissza kell-e fizetni azokat, ha egyes gazdasági szereplők azok jogszerűségét a befizetéskor nem vitatták.

Az indítvány különleges szerepet szánt a méltányosságnak, mint a jogbiztonság elvét korlátozó értéknek³², amelyet ugyan követett a Bíróság az Assidoman ügyben hozott ítéletben, de általános jelleggel nem pontosította annak terjedelmét.

A Bíróság hangsúlyozta, hogy az alapügyben nem volt megfelelő az egy hónapos, a jogorvoslat benyújtására vonatkozó³³ határidő³⁴. Ezt követően az egyenlő elbánás elve alapján megvizsgálta az EUB, hogy a jogorvoslatra vonatkozó határidő különbségtétel nélkül vonatkozik-e uniós jogon, és tagállami jogon alapuló jogorvoslatokra.

A tagállami intézményi és eljárási autonómiát korlátok közé szorító azonos elbánás elve megköveteli, hogy az uniós jogrendből eredő jogosultságok esetén a tagállami eljárási szabályok ne legyenek kedvezőtlenebbek, mint a tagállami jogrendből eredő jogosultságok esetében alkalmazott tagállami szabályok.

Ezen kívül az a kérdés is felmerült, hogy a nyilvánvaló jogellenesség fogalmát is oly módon alkalmazták-e, hogy az megfelelt az egyenértékűség uniós jogi elvének. Az alapügyben eljáró tagállami bíróság megvizsgálta, hogy a kérdéses díjmegállapító határozatok összeegyeztethetőek-e magasabb szintű jogszabályokkal. E vizsgálatban a tagállami jog alapján az eljáró bíróság megvizsgálta a tagállami jogot, az uniós

³¹ Európai Unió Bírósága, C-392/04.

³² Főtanácsnoki Indítvány, C-392/04, 77. pont.

³³ A határidő uniós joggal való összeegyeztethetőségére nem terjedt ki az előzetes döntéshozatali kérelem.

³⁴ Európai Unió Bírósága, C-392/04, 60. pont.

joggal kapcsolatos vizsgálatot azonban nem, vagy pontatlanul végezte el³⁵. Ha a tagállami jogszabályok szerint vissza kell vonni a határozatot nyilvánvaló jogellenesség esetén, ugyanezen kötelezettség tekintetében eleget kell tenni az uniós jog esetében is³⁶. A tagállami bíróságnak kellett megítélni, hogy az adott ügyben az uniós joggal összeegyeztethetetlen szabályozás nyilvánvalóan jogellenes-e a tagállami jog értelmében³⁷.

8. Olimpiclub SRL³⁸

Az ítélet alapügyében³⁹ érintett Olimpiclub gazdasági társaság olasz állami tulajdonban lévő földterületeken fekvő sportkomplexum tulajdonosa. Az Olimpiclub haszonbérleti szerződést kötött egy nem szomszerzési célú egyesülettel, amelynek tulajdonosai között nagymértékű átfedés volt. Az adóhivatal szerint e két jogi személy közötti szerződések tényleges célja jogosulatlan adóelőny megszerzésére irányult, ezért érvénytelenítette azokat, illetve kiigazította az Olimpiclub adóbevallását, ideértve a HÉA bevallásokat is. Az Olimpiclub keresetet nyújtott be az olasz bíróságok előtt, amelyek előtt pert nyert, majd az adóhatóság semmisségi kérelmet nyújtott be. A társasággal szemben felszámolás indult, majd a felszámolóbiztos hivatkozott a HÉA módosításával kapcsolatos két, más adóévet érintő jogerős ítéletre.

E tekintetben igen komplex volt az olasz jogi helyzet: az olasz polgári törvénykönyv⁴⁰ értelmében a jogerős ítéletek megállapításai és végkövetkeztetései – abban az esetben is – ha más adóéveket érintenek, kötelezőek az alapeljárásban⁴¹.

Az alapügyben eljáró bíróság tájékoztatása alapján⁴² az olasz bíróságok a fenti cikk alapján azt a gyakorlatot követték, amely szerint minden adóév megtartja önállóságát a többivel szemben, így az egyik adóévvvel kapcsolatos határozat nem jelent res iudicatum a többi adóévvvel

³⁵ i.m. 68. pont.

³⁶ i.m. 69. pont.

³⁷ i.m. 71. pont.

³⁸ Európai Unió Bírósága, C-2-08.

³⁹ Az alapügy a feltételezett jogosulatlan adóelőny, valamint a jogerő tekintetében igen komplex helyzetet mutat, ezért szükséges az alapügyre e tekintetben részletesebben kitérni.

⁴⁰ 2909. cikk.

⁴¹ Európai unió Bírósága, C-2/08, 11. pont.

⁴² i.m. 12. pont.

kapcsolatban⁴³. Azonban az olasz bíróságok megváltoztatták ezt a gyakorlatot, azaz adóügyekben lehetett hivatkozni más jogvitában kialakított megoldásra, akkor is, ha az ítélet más adóévre vonatkozik⁴⁴.

A felszámolóbiztos hivatkozhatott azon jogerős ítéletekre, amelyek értelmében jogszerű volt megkötni a vitatott haszonbérleti szerződéseket, így a semmisségi kérelmet elfogadhatatlanná kell nyilvánítani, mivel az ugyanazon tény és jogkérdésekre vonatkozik⁴⁵.

Az eljáró tagállami bíróságot a tagállami jog alapján kötik a hivatkozott jogerős ítéletek, ebből következik, hogy a tagállami bíróság az alapügyet nem vizsgálhatja az EUB HÉA-val kapcsolatos, joggal való visszaéléssel szembeni gyakorlata tekintetében.

A Corte suprema di cassazione figyelembe vette a Luccini ügyben hozott ítéletet, amelyben az uniós joggal ellentétesnek bizonyult a res iudicata elvének olyan alkalmazása, amely megakadályozhatja az uniós jog megsértésével folyósított állami támogatás visszafizetését⁴⁶.

Az eljáró bíróság értelmezésében a fenti ítélet fokozatosan átalakítja az EUB res iudicata tiszteletben tartására vonatkozó gyakorlatát⁴⁷. Hangsúlyozni kell, hogy a Luccini ítélet szektroialis kivételnek tekinthető⁴⁸, azaz csak az állami támogatásokra vonatkozó speciális szabályok miatt nem alkalmazható a res iudicata elve.

A Corte suprema di cassatione a tekintetben is választ várt az EUB-től, hogy tekintettel a HÉA jelentős szerepére az Unió saját forrásai körében, az uniós jog megköveteli-e a belső jogban jogerős bírósági ítélet kötelező jellegének figyelem kívül hagyását⁴⁹?

A Bíróság utalt állandó gyakorlatára, amelynek értelmében a jogerő elve fontos szerepet tölt be az uniós jogrendben is, hogy – többek között - ne lehessen vitatni azokat a bírósági döntéseket⁵⁰, amelyekkel kapcsolatban kimerültek a jogorvoslati lehetőségek vagy a fellebbezésre

⁴³ i.m. 12. pont.

⁴⁴ 13. pont .

⁴⁵ i.m. 14. pont.

⁴⁶ 16. pont.

⁴⁷ i.m.

⁴⁸ Európai Unió Bírósága, C-119/05.

⁴⁹ 17. pont.

⁵⁰ A Főtanácsnok indítványában arra a következtetésre jutott, hogy a jogbiztonság elve nem abszolút hatályú, azt korlátok közé szorítja az uniós jog elsőbbsége, és a tényleges érvényesülés elve. A tekintetben különösen a Germany ügyben hozott ítéletre utal. (Főtanácsnoki indítvány, 47. pont).

vonatkozó határidők⁵¹. Ezért főszabályként az uniós jog nem követeli meg, hogy a tagállami bíróságok eltekintsenek⁵² a döntéseket jogerőre emelő tagállami eljárási szabályok alkalmazásától abban az esetben sem, ha így lehetővé válna az uniós jogot sértő döntések orvoslása⁵³. A tagállam eljárási autonómiája alapján a tagállamok hatáskörébe tartozik a jogerő szabályainak meghatározása: ennek az egyenértékűség és tényleges érvényesülés elvei szabnak határt⁵⁴.

A Lucchini ítéletben foglaltakat az uniós bíróság nem igazán az állami támogatások tilalmának uniós jogrendben elfoglalt különös szerepe⁵⁵, mint a tagállamok és az Európai Bizottság közötti sajátos hatáskörmegosztás miatt nem lehet jelen esetben alkalmazni⁵⁶.

A Bíróság szerint a tényleges érvényesülés és a jogerő elvének ütközését kell megvizsgálni az uniós jog alkalmazásának következményeire tekintettel, hogy más ügyben hozott jogerős döntéshez kapcsolt, olasz jogszabály alkalmazásából eredő jogerő elve megakadályozhatja-e más ügyekben a HÉA-ra vonatkozó ítélkezési gyakorlat érvényre juttatását⁵⁷? E tekintetben az EUB a Petrobroeck ügyben hozott ítélkezési gyakorlatban kialakított kritériumokat vette alapul, mint a védelemhez való jogot, a jogbiztonság elvét, illetve az eljárás szabályos lefolytatásának elvét⁵⁸.

A Bíróság azzal indokolta, hogy jelen esetben a jogerő elvét felülírja a tényleges érvényesülés elve, hogy hasonló helyzetben nem csak

⁵¹ 22. pont.

⁵² A Főtanácsnok szerint az EUB gyakorlata a az uniós jogot sértő jogerőre emelkedett határozatok utólagos felülvizsgálata tekintetében az egyedi ügyekre összpontosít: az ilyen ügyek különleges tényállásbeli és jogi körülményei adnak okot arra, hogy a Bíróság egyensúlyt alakít ki a jogbiztonság és az uniós jog egyéb követelményei között. 54. pont. Az indítvány 31. lábjegyzete arra utal, hogy ezen egyensúly alkalmazása során figyelemmel kell lenni a bíróság és közigazgatási szervekre vonatkozó eljárási szabályokat, illetve azt, hogy a bíróságok, és közigazgatási szervek eleget tettek-e uniós jog végrehajtására vonatkozó kötelezettségeiknek, illetve az érintettek igénybe vették-e a rendelkezéseikre álló jogorvoslati lehetőségeket.

⁵³ 23. pont.

⁵⁴ 24. pont.

⁵⁵ A Főtanácsnok is hasonló állásponton volt: azzal, hogy a tagállami bíróság nem rendelkezett hatáskörrel, közvetlenül az Unió és a tagállamok közötti hatáskörmegosztást vonta kétségbe a Lucchini ügyben, míg a HÉA területén a jogharmonizáció csak részlegesen valósult meg. (65-66. pontok).

⁵⁶ 25. pont.

⁵⁷ 26 és 28. pontok.

⁵⁸ 27. pont.

az adott ítéletre nézve lenne lehetetlen az uniós jog érvényesülése, hanem ugyanazon jogalany tekintetében a többi adóév tekintetében is ellehetetlenülne a téves jogértelmezés kiigazítása⁵⁹, így a HÉA-val kapcsolatos visszaélészerű gyakorlat kiigazításának ilyen mértékű megakadályozása nem teszi lehetővé a területre vonatkozó ésszerű jogalkalmazást, ebből következően a tényleges érvényesülés elvét igazolatlanul akadályozza a jogbiztonság elve⁶⁰.

A Főtanácsnok szerint az ítélet a Köbler ügygel hasonlítható össze a tekintetben, hogy a Bíróság nem fogadta el a jogerő elvét, mint az állam felelősségét kizáró okot. Az indítvány inkább arra a következtetésre jutott, hogy a jogerő tekintetében az ítélet keretei között nincs olyan lényes érdek, amely felülírná az uniós jog egyéb elveinek alkalmazását⁶¹

9. Összegzés

Az uniós jog *ratione temporis* hatályának kiterjesztő értelmezése minden valószínűség szerint lehetőséget biztosít az uniós jog alkalmazására azon jogvitákban, amelyeket Románia csatlakozását követően kezdtek meg, de a mai napig nem született végleges döntés az ügyben.

A jogvesztő határidőket meghatározó tagállami eljárási szabályok főszabályként nem ellentétesek az uniós joggal, azonban az EUB által kialakított kritériumok alkalmazásában – egyedi esetekben – nem zárható ki annak lehetősége, hogy jogvesztő határidőt a vonatkozó EUB gyakorlat alkalmazásában felül lehessen írni.

A Hristo ügyben hozott ítélet hatását nem lehet az uniós polgárságtól elválasztani, ugyanis a Bíróság utalt a szabad mozgására vonatkozó irányelvre, valamint az uniós polgár jogállásának fontosságára annak igazolására, hogy a jogbiztonság elvét miért kell az adott ügyben félretenni. Főszabályként az uniós polgárság a gazdasági alapszabadságokhoz képest az uniós jog hierarchiáján belül a gazdasági alapszabadságokhoz képest kevesebb kikényszerítő erővel rendelkezik, erre példa a Köbler ügy, amelyben a szabad mozgás jogának megsértése nem minősül eléggé súlyos – szemben a Traghetti ügyben hozott ítélettel, amely tiltott állami támogatásokra vonatkozott – jogsértésnek az állam bírósági aktusokból eredő felelősségének megállapításához. Talán ez magyarázza,

⁵⁹ 29-30.

⁶⁰ 30-31.

⁶¹ Indítvány 75. pont.

hogy e felelősség megállapítása helyett – amely uniós polgárok esetében kevésbé alkalmazható a gyakorlatban – a jogerőre emelkedett döntések újraindítását követeli meg az uniós jog.

A Germany ügyben hozott ítéletben úgy tűnik, a Bíróság nem követte az indítványban hivatkozott méltányosság fogalmát. A tagállami eljárási autonómiát korlátok közé szorító egyenlő elbánás elve azonban jelen esetben megoldáshoz vezethetett, pedig ezen elv viszonylag ritkán nyer alkalmazást. Jelen esetben nem csak az uniós jogon alapuló, és a tagállami jogon alapuló igényeknek kell azonos eljárási viszonyokat biztosítani, hanem a tagállami eljárási szabály által biztosított, nyilvánvaló jogellenességi okot is egyformán kellett volna vizsgálnia a tagállami bíróságnak a tagállami, és az uniós jog tekintetében. Az ítélet erga omnes hatályát csökkentheti, hogy ez utóbbi feltételt a tagállami bíróságnak kellett megvizsgálnia.

Az Olimpiclub ügyben hozott ítélet több szempontból is rendhagyónak tekinthető. Egyrészt nem világos, hogy az EUB döntés alapügyében egy másik adóévre vonatkozó ítéletből eredő res iudicata hatást csak azért kell megvizsgálni az egyenlő elbánás, és a tényleges érvényesülés elvei alapján, mert az nem az adott ügyet érintő res iudicata hatást jelent, vagy a HEA bevételek uniós költségvetést érintő hatásai miatt. E specifikumok miatt nem lehet általános következtetéseket levonni az Olimpiclub ügyben hozott ítéletből.

A *ratione temporis*, illetve a jogvesztő határidőkre vonatkozó EUB gyakorlat viszonylag kevesebb kétséget hagy maga után, a jogerőre emelkedett közigazgatási döntésekkel kapcsolatos EUB gyakorlat a jogirodalom szerint is rendkívül nehezen megszerezhető, az függ az adott tagállam eljárási szabályaitól⁶², az adott területre vonatkozó uniós rendelkezésektől is. Ennek ellenére egyedi esetekben a fenti ítéletek restitúciós ügyekben is felhasználhatóak, ha az ítélezési gyakorlat által kialakított körülmények fennállnak.

⁶² Laurent Coutron szerint az EUB jogerőre emelkedett döntések újbóli megnyitására vonatkozó gyakorlatát rendkívül nehéz megszerezni, ugyanakkor az állam bírósági aktsaiból eredő felelősségéhez képes vitatgatlan előnyökkel rendelkezik, különösen az EUB és a tagállami bíróságok megfelelő kapcsolatoának fenntartása szempontjából. (COUTRON L. (2014): *L'irénisme des cours européennes, rapport introductif, L'obligation de renvoi préjudiciel à la Cour de justice: une obligation sanctionnée?* Sous la dir de Laurent Coutron, Bruxelles)

Felhasznált irodalom:

- GYENEY L. (2020): *Európai uniós polgárság*. In JAKAB A. - KÖNCZÖL M. - MENYHÁRDT A. - SÜLYOK G. (szerk) *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (EU jog rovat, rovatszerkesztő: Várnay Ernő, Varju Márton, Horváthy Balázs) <http://ijoten.hu6szocikk/europai-unis-polgsg> (A letöltés dátuma: 2021.05.02.)
- KURUCZ M. (2015): *Gondolatok a magyar földforgalmi törvény uniós jogi feszültségpontjainak kérdéseiről*. In: SZALMA J. (szerk.): *A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken 2014*. Újvidék, VMTT, 120–172. Online: www.vmtt.org.rs/mtn2014/120_172_Kurucz.pdf (A letöltés dátuma: 2021.05.02.)
- COUTRON L. (2014): *L'irénisme des cours européennes, rapport introductif, L'obligation de renvoi préjudiciel à la Cour de justice: une obligation sanctionnée?* Sous la dir de Laurent Coutron, Bruylant, Bruxelles.
- SZILÁGYI J. E. (2018): *The international investments treaties and the Hungarian land transfer law*. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 13., 24. 194–207. Online: <https://doi.org/10.21029/JAEL.2018.24.194> (A letöltés dátuma: 2021.05.02.)
- SZILÁGYI J. E. (2019): *The changing concept of rural community and its importance in connection with the transfer of agricultural land*. *Publicationes Universitatis Miskolciensis, Sectio Juridica et Politica*, 36., 2. 485–502. Online: <https://doi.org/10.5937/zrpfns53-20715> (A letöltés dátuma: 2021.05.02.)